

ROMANCIERUL COSMOPOLIT

CONVORBIRE CU SCRITOAREA FELICIA MIHALI

Eva Halus

Jurnalistă, romancieră și profesoară, Felicia Mihali trăiește în prezent la Montreal. O personalitate complexă, fascinată de extreme. Poliglotă - franceză, chineză, olandeză și engleză. Specializată în literatură post-colonială la Université de Montreal, în Istoria Artei și în Literatura Engleză. A terminat un masterat în istorie, având ca zonă de interes Istoria Statelor Unite ale Americii. Autoare a nouă romane în trei limbi, Felicia Mihali poate fi considerată un autor aparținând la trei culturi diferite. Dialogul cu ea rezervă multe fațete ale personalității sale ca scriitoare, jurnalistă și profesoară. Să o ascultăm:

EVA HALUS: - Dna Felicia Mihali, ne-am cunoscut sub semnul poeziei, la Festivalul Internațional al Scriitorilor și Artiștilor de la Val-David. Acolo ați prezentat, nu de mult, un capitol dintr-un *Ghid pentru Imigranți*, în care dați sfaturi practice noilor veniți, într-un stil umoristic care dezvăluie realități uneori dure, ale adaptării la noua viață, aș putea spune chiar într-o manieră de umor negru. Cum de v-a venit ideea să scrieți despre imigrație în acești termeni și ce le puteți spune cititorilor despre peripețiile prin care trec noii veniți?

FELICIA MIHALI : - Istoria acestui ghid este puțin ciudată. El s-a născut mai întâi la îndemnul editoarei mele Linda Leith care conduce de asemenea o revistă culturală on line. Ea mi-a propus să fac un fel de foileton săptămânal despre orice subiect mă interesează, cu condiția să fie în engleză. Așa s-au născut aceste reflecții despre experiența mea de imigrant și despre erorile de parcurs. De multe ori, obstacolele unui imigrant se leagă de prietenii pe care ți le faci în primele săptămâni și care uneori pot fi decisive. La venire, ai tendința să iei de bun tot ce ți se

spune și, în lipsă de altceva mai bun, urmezi sfaturile celor care par să fi reușit în noua viață. Norocul meu a fost să întâlnesc la timp indivizi ale caror sfaturi mi-au fost de oarece folos. Dacă mă uit în urmă, însă, mă gândesc dacă nu cumva exista și o altă variantă, mai bună. În același timp există posibilitatea să fi fost mai rău. Prietenii însă nu sunt totul. Eșecurile sau reușitele noastre depind mult de propriile noastre aspirații și așteptări, de propria înzestrare intelectuală și perseverență. Ghidul acesta e mai ales umoristic pentru că nu există sfaturi general valabile de dat unui imigrant. Fiecare își are parcursul unic. De aceea le-am și dat o tentă umoristică, pentru că aș vrea ca sfaturile mele să nu fie luate drept literă de lege. Deși cred că ele ascund multe adevăruri. Mai ales acela de a nu cădea pradă consumerismului și de a trăi deasupra propriilor resurse. Cred că cel mai mare pericol care pândește un imigrant este de a crede că în America totul este permis și că fericirea se poate cumpăra la Wal-Mart.

EVA HALUS: - În România ați petrecut primii ani de studenție la Facultatea de Litere din București, unde ați completat studii în franceză, chineză și olandeză. Care sunt cele mai frumoase amintiri? Ce a trebuit să lăsați în urmă, când ați hotărât să emigrați în Canada? Ce v-a determinat să faceți, totuși, marele pas?

FELICIA MIHALI: - Am intrat la Facultate în 1990, în primul an după revoluție. Evident că studenția mea a corespuns nu numai cu o perioadă de acumulare intelectuală dar mai ales cu o perioadă de mari transformări la nivel social național. Oamenii trăiau o exuberanță generalizată, ghidați de crezul că totul a devenit posibil. Și totul părea posibil la acea vreme, la nivel colectiv și individual. Exuberanța aceea mi s-a transmis, evident, și mie. Nu pot să spun ce anume mi-a plăcut în studenție pentru că totul îmi plăcea, inclusiv faptul că împărțeam intimitatea camerei de dormit cu patru fete și mâncam la cantină. Sărăcia făcea parte din exuberanță. Să fii tânăr și sărac oferea mii de posibilități, căci asta însemna un individ fără atașamente particulare, fără mari constrângeri și obligații. Când am plecat în Canada am pierdut tocmai această naivă convingere că poți să faci totul din nimic, și mai ales să fii liber de orice constrângeri. America nu acceptă acea forma de anarhie cu care venisem înarmată. Deși pare o țară a tuturor libertăților și posibilităților, individul învață aici extrem de repede care îi sunt limitele. Iar ceea ce crează obstacole și mai mari sunt exact lucrurile care de la distanță păreau avantaje: deznădăcinarea, aberațiile democrației, capcana consumerismului, modele de tot felul.

EVA HALUS: - În România ați publicat cartea *Țara brânzei*, reeditată mai târziu și la Editura XYZ din Montreal, în 2002. Înțeleg că ați scris această carte chiar înainte să veniți în Quebec?

FELICIA MIHALI: - Da, cartea a apărut în mai 1999, un an înainte de plecarea mea. Cartea a avut însă o geneză mai lungă, doi ani de creație. Dar, în general, a fost cartea la care am lucrat cel mai puțin în materie de timp. Cei doi ani au fost de fapt o pauză între primul jet de o lună și

al doilea jet de corecturi. Este o carte spontană, fără remanieri majore. O carte care putea continua la nesfârșit, sau care putea să fie și mai scurtă. O carte sinceră, și care încă impresionează, cred, tocmai datorită acestei sincerități. Nu aș vrea să mă apuc să povestesc subiectul, oricum nu este foarte complex. Pe scurt este vorba despre o femeie care se retrage cu băiatul ei în casa părăsită a părinților ei să își trăiască disperarea de a fi fost înșelată de soțul ei. Ceea ce a impresionat cel mai mult nu e povestea, banală ca formulă, ci mai ales decorul în care se petrece: un sat românesc din mijlocul Bărăganului, jefuit de identitatea și de valorile lui de cei 50 de ani de comunism. Este o imagine care a lăsat neconsolați mulți nostalgici ai satului românesc, prizonieri ai filozofiei lui Blaga, aceea că veșnicia s-a născut la sat. Părerea mea e că dacă veșnicia s-a născut acolo, ar face bine să se mute în altă parte cât mai repede.

EVA HALUS: - **Debutul dumneavoastră literar în limba engleză, din anul 2012 cu romanul *The Darling of Kandahar*, a impresionat multă lume. Cum ați ales subiectul cărții?**

FELICIA MIHALI: - Pe vremea când am scris cartea, în 2007, eram încă studentă la departamentul de studii engleze de la Université de Montreal. Pe vremea aceea scriam în engleză ca o practică pentru seminariile de literatură. Subiectele trebuiau să fie simple, fără multe înflorituri, datorită limitărilor mele în noua limbă. Așa am căzut peste o poveste de ziar despre o fată, româncă de origine, de care se îndrăgostește un soldat canadian postat în Kandahar, în timpul războiului din Afghanistan. Povestea care durează numai câteva săptămâni, se termină brusc cu moartea soldatului. Îmi permit să anunț sfârșitul pentru că până ce romanul va fi publicat în românește, în mod sigur foarte puțină lume își va aminti probabil de acest interviu. Romanul l-am scris în 2007, dar numai în 2012 am găsit un editor, cu totul întâmplător. Eram perfect resemnată că romanul a fost un fel de proiect de sesiune. Linda Leith l-a citit într-o seară și l-a plăcut mult. De aici totul a fost o mare aventură pentru mine. Mai mult decât o carte, romanul a fost o aventură lingvistică, și identitară, dacă vrei. Până atunci, eram asociată cu comunitatea literară francofonă. Dintr-o dată, m-am văzut propulsată în tabăra adversă. Cred că nu e un secret pentru nimeni adversitatea dintre cele două comunități în Quebec. Nu degeaba un scriitor canadian a lansat celebra formulă de „**două singurătăți**”. Ei bine, în ce mă privește, noua aventură are și avantaje și dezavantaje. Pe de o parte, am câștigat noi prieteni de partea engleză, dar pe de altă parte, unii francofoni au fost dezamăgiți de trădarea mea. Nu e nevoie să spun că pentru mine, o nouă limbă nu e o trădare. Dimpotrivă. Ele ar trebui să se pună în valoare reciproc. Cred că puțini apreciază acest mare privilegiu de a trăi simultan în două culturi.

EVA HALUS: - **Din 1999, ați publicat 13 romane (primele trei în românește), în care ați luat întâmplări sau locuri reale pe care apoi le-ați trecut printr-o fabrică personală de creativitate. Care este motorul care stă în spatele acestor creații literare?**

FELICIA MIHALI: - Cred că experiența mea de jurnalist și-a spus cuvântul în cariera mea de până acum. În general sânt un autor care scrie repede povestea, dar care lânchezește din ce în ce mai mult pe corecturi. Nu îmi place să mă opresc și să revizuiesc în timpul creației, ci numai după ce personajele au murit sau s-a prăbușit casa pe ele. În alte cuvinte, când s-a ajuns la deznodământul final. Ca orice jurnalist cred că realitatea joacă un rol important în alegerea unei povești, în stabilirea tonului și a decorului. Cu puține excepții, cărțile mele poartă marca epocii în care au fost create. Primele romane vorbesc despre România, ultimele vorbesc din ce în ce mai mult despre Quebec și Canada. 18 ani de viață pe acest continent îmi dau dreptul de a spune că încep să cunosc locul și moravurile suficient de bine ca să mă pronunț asupra lor. Ca cititor, de asemenea sânt foarte atrasă de fresce sociale, de cotidian, de lumea noastră așa cum o vedem. Citesc mai puțin romane istorice, SF, cărți polițiste sau utopii. În schimb, am un apetit nemărginit pentru cronica vieții de zi cu zi. Consider că marea aventură umană nu ține de mari descoperiri, ci de lupta cu cotidianul, cu sarcina enormă de a relua în fiecare zi aceleași gesturi monotone și de a reuși performanța să găsești mereu ceva surprinzător în ele.

EVA HALUS: - **A doua dumneavoastră carte publicată în limba engleză, *A second chance*, a fost primită și cotate pe *Goodread* cu 4 stele și jumătate, ca fiind un roman foarte apreciat de cititori. Povestiți-ne despre aceasta carte.**

FELICIA MIHALI: - Ei bine, această carte este o bună exemplificare a ceea ce am spus înainte. Romanul este un elogiu al cotidianului, al rutinei, al vieții de familie. Povestea este foarte simplă: un bărbat de 50 de ani are un atac cerebral care îi reduce inteligența la cea a unui băiat de 8 ani. Imaginează-ți ce încercare pentru soția lui, care simte că i se fură trecutul o dată cu soțul ei care nu mai e decât un copil în corpul unui adult. În acest moment, ea descoperă fericirea căminului, un etern prezent în care bucuria vine din lucrurile simple care o înconjoară. A fi fericit cu cineva până la 50 de ani e un privilegiu și ea nu are de gând să renunțe la el. În același timp romanul este un fel de elogiu al imigrației fericite, cei care reușesc performanța nu să fie bogați, ci să fie multumiți de viața lor în acest loc unde încep să prindă rădăcini. Există o adevărată tradiție a romanelor care prezintă imigrantul ca un veșnic neadaptat, trăind printre gândaci, în locuințe insalubre. Ei bine, imigrația poate fi și altfel, iar eu una trăiesc într-un astfel de grup, de oameni care au luat-o de la capăt, cu studii, cu slujbe și o duc relativ bine. Poate că nu e situația ideală pentru un individ, dar această clasă medie formează până la urmă baza acestei țări și, ne place sau nu, impozitele lor plătesc prosperitatea acestei țări.

EVA HALUS: - **Între 2005 și 2009 ați condus o revistă on-line numită *Terra Nova*, care încuraja noile talente și scriitorii să publice în diverse genuri literare. Dacă-mi amintesc bine, erau apreciate atât lucrările în franceză și engleză, cât și în română...**

FELICIA MIHALI: - A fost o experiență extraordinară care mi-a dat ocazia să continui practica de jurnalist și în același timp să mă integrez puțin în viața culturală de aici. Inițial, a pornit ca o revistă a comunității artistice românești, apoi am început să găzduim și cronicari de limbă franceză și engleză. În scurt timp, ne-am decis să îi dăm o turnură de revistă a marginalilor, cei care nu sunt prea des reprezentați în marile jurnale, imigranți dar și tineri studenți pentru care viața nu e mai ușoară. Pe mulți practica la Terra Nova i-a ajutat apoi să penetreze în sistemul oficial. Iar textele publicate în revistă, în cele trei limbi le-a dat multora ocazia să cunoască o realitate culturală de care nu aveau habar, o altă față a Quebecului. Din păcate, în 2009, din motive de timp a trebuit să o închid. A trebuit să fac alegerea între propria mea carieră și cea a altora.

EVA HALUS: - După câte am observat (mai în glumă, mai în serios), Felicia Mihali nu se poate aborda decât indirect, prin cărțile sale, prin numele pe care și l-a făcut ca autoare. Am descris, până acum, imaginea dvs. ca scriitoare. Dacă îmi dați voie, îndrăznesc să vă întreb dacă mai există și altceva în viața dvs. în afară de harul de a scrie și talentul cu care studiați diferite limbi și culturi?

FELICIA MIHALI: - Sincer nu am foarte multe hobiuri. În general ritmul la care scriu și public, o carte la doi ani, plus munca de profesor, nu prea îmi dă timp de vacanțe și hobiuri. Iar familia, din păcate, uneori e sacrificată pentru orele mele de lectură și studiu. Aș vrea să fiu mai prezenta în viața lor, dar ca și Terra Nova, și pe ei îi sacrific uneori. Cred că sânt un individ obsedat de timpii morți, de risipa de energie, de lene și leneveală. În general nu îmi place să toropesc. Când îmi fac siesta, o fac ca să mă pot scula și să încep din nou să lucrez. Când am puțin liber, gătesc, curăț casa. Sânt în general o bună gospodină și spre deosebire de multe femei, care se consideră moderne, nu mi se pare că a iubi menajul este o pasiune înjositoare. Bucătăria salvează bani și sănătate într-un menaj. Iar aspiratul prafului este cea mai bună gimnastică de întreținere. Iată hobiurile mele.

EVA HALUS: - Prin studiile dvs. ați aprofundat cunoștințe despre multe culturi...Întrebarea mea este: v-ați propus și/sau ați reușit să vizitați aceste țări îndepărtate (China, Olanda, Anglia, etc) și mă refer mai ales la China....

FELICIA MIHALI: - Am avut șansa să călătoresc și să vizitez. Și îmi pare bine că am făcut-o, căci acum nu prea mă dau în vânt după călătorii. Exuberanța turiștilor mă obosește. Îmi place să merg și să stau într-un loc cel puțin un an. Și dacă e posibil, îmi place să lucrez cu oamenii, să mănânc cu ei, să mă plimb și să ne vizităm. Asta e o formă de cunoaștere. Restul, e doar publicitate, bucuria agențiilor de voiaj. În China am lucrat un an ca profesor de franceză. Am lucrat de asemenea în Marele Nord la Schefferville. Am făcut turul Europei pe bicicletă când aveam 23 de ani, și am văzut la pas toate locurile celebre. Cea mai inspirată călătorie a fost în

Siria. E un privilegiu să fi văzut orașe ca Alep, Damasc, Palmira, acum că aceste locuri sunt numai ruine.

EVA HALUS: - Știu că vă place să și partajați din lucrurile învățate între timp și cu care ați crescut și evoluat, găsim-vă în prezent, la rândul vostru, în măsură să predați cursuri. Ce ne puteți spune despre experiența dumneavoastră ca profesoară de istorie?

FELICIA MIHALI: - Când am început să predau aici, în 2005, am început mai întâi ca profesor de engleză. Apoi am fost profesor de franceză. Iar acum, de patru ani predau istoria. Vreau să fiu un profesor bun, unul din cei care fac o diferență în viața elevilor. Cred că e o meserie cu multe responsabilități, mai multe decât cineva din afară își poate imagina. Iar în final nu pot decât să menționez zisele unei autoare canadiene, Martha Ostenso : „ A teacher: the salt of the Earth.” (Un profesor este sarea Pământului). Cu toată modestia, dați-mi voie să aspir că într-o zi și eu voi fi sarea pământului.

EVA HALUS: - ...Sarea pământului, adică un mineral esențial pentru planetă... Ați devenit deja izvorul de cunoaștere din care sorb cu nesăț copiii: ultima dumneavoastră destinație vorbește de la sine despre dedicația și pasiunea pe care o aveți ca profesoară în...Marele Nord, acolo unde învățătura se obține cu adevărate eforturi și poate și de aceea, experiența de predat-învățat se desfășoară într-o stare mai pură, în care și relațiile umane devin mai proeminente,...amplificate desigur de frig, de izolare...Povestiți-ne, vă rog, cum v-ați hotărât să părăsiți confortul din Montreal, pentru a vă regăsi într-un teritoriu îndepărtat al Canadei, cu locuri și oameni noi, cu alte obiceiuri, poate...Vorbiți-ne despre școală și viața zilnică...Cum v-a venit ideea să predați în Nunavut ?

FELICIA MIHALI : - Întâmplarea face să am o meserie care îmi permite o mare mobilitate teritorială, și ar fi păcat să nu profit de acest avantaj. Ca profesor pot preda oriunde în lume, ceea ce permite un dublu avantaj : acela de a vizita și de a munci în același timp. Se zice că dacă vrei să cunoști un loc, trebuie să trăiești acolo măcar șase luni. Este motivul pentru care am fost în China și motivul pentru care sânt acum în Marele Nord. Sânt două locuri ale extremelor pentru care am o fascinație specială. Teritoriul Nunavut a fost creat în 1999, iar Iqaluit, devenit capitală, cunoaște în acest moment un adevărat boom economic. Cei care își imaginează că Inuiții locuiesc încă în igloo, că își continuă practicile tradiționale de vânătoare și de locomoție cu câini și sănii se înșeală. De fapt Iqaluit este la fel de multicultural ca și Montrealul.

EVA HALUS : - Cum este acolo, cum sunt copiii ?

FELICIA MIHALI : - Ceea ce mă atrage în micile comunități izolate este potențialul afectiv și curiozitatea. Acești copii nu sânt expuși la noutăți decât prin intermediul televizorului sau al calculatorului, de aceea pentru ei orice nou venit este un fel de mesager. Nu am întâlnit o mai mare curiozitate și interes față de lumea din afară decât la acești copii care nu spun nu la nici o

inițiativă, la nici un proiect. Îmi place la nebunie lipsa lor de blazare, de cinism, care distruge învățământul în sud. Chair și direcția școlii mi se pare mai deschisă ca în sud. Aici poți face orice proiect, oricât de nebun ar fi. Niciodată nu am fost recompensat ca profesor cu atâta dragoste, admirație și afecțiune.

EVA HALUS: - Lucrați și la un alt proiect înafară de cursurile dumneavoastră ?

FELICIA MIHALI : - Da, lucrez la o nouă carte. Unul din motivele pentru care am venit este să scriu o continuare a romanului *The Darling of Kandahar* care are un final deschis. Aș vrea să imaginez o poveste despre personajul feminin principal, Irina, după 10 ani. Dat fiind că mediul în care mă învârt este majoritar anglofon, îmi e mai la îndemână să o fac în engleză. Dar jobul nu mă prea lasă să mă concentrez. Încerc să profit de sfârșiturile de săptămână și de zilele de *blizzard* (n.a.furtună de zapadă), care ne închide definitiv în casă. Pe timp de furtună nu poți ieși nici pentru a cumpăra mâncare, de aceea trebuie să prevezi tot timpul ceva în cămară pentru câteva zile. Mi-ar plăcea să pot surprinde într-o carte această stare permanentă de asediu, de supraviețuire, de prudență și parcimonie. În fața condițiilor atât de vitrege, oamenii redevin precauți, economi, solidari și recunoscători.

Interviu realizat de Eva Halus
3 iunie 2018

<https://accentmontreal.com/felicia-mihali-romancierul-cosmopolit/>

Notă : Poza portret a Feliciei Mihali este realizată de Martine Doyon. Restul fac parte din arhiva personala a autoarei.

Împreună cu celebrul scriitor Norman Manea, la Târgul de carte de la Stockholm

Împreună cu editoarea Linda Leith din Montreal

La Schefferville, în Marele Nord

Svenska Dagbladet fredag 11 oktober 2013

LITTERATURPRISET 25

ANNA-KARIN PALM
FÖRFATTARE

"Hennes noveller är som livsöden"

– Ett fantastiskt bra val, ett erkännande av hela novellgenren så jag är jätteglad! Hennes noveller är som hela livsöden i ett slags koncentrerade romaner. Man inser hur mycket onödigt dödkött det finns i de flesta mångordiga romaner. Roligt också med en författare som är så litterärt högtstående och så läsbar.

ÅSA LINDERBORG
KULTURCHEF, AFTONBLADET

"För mig bränner det aldrig till"

– Jag har läst henne de senaste åren och det är inte klokt att det bara är den trettonde kvinnan som får Nobelpriset. Alice Munro har en enormt psykologisk skarp blick och är ofta grym mot sina romanfigurer. Hon ser på dem med kärlek men ändå med grymhet när det gäller våra tillkortakommanden.

AGNETA PLEJDEL
FÖRFATTARE

"Grym mot sina romanfigurer"

– Jag har läst henne de senaste åren och det är inte klokt att det bara är den trettonde kvinnan som får Nobelpriset. Alice Munro har en enormt psykologisk skarp blick och är ofta grym mot sina romanfigurer. Hon ser på dem med kärlek men ändå med grymhet när det gäller våra tillkortakommanden.

ANDRES LOKKO
SKRIBENT I SVD

"Hon är så jäkla bra – en förebild"

– Det finaste med priset är att det går till en novellförfattare, en genre som är svår att sälja och fruktansvärt svår att bemästra. Det kräver en språkkänsla som befinner sig i närheten av poesin utan att kränga till språket på något vis. Hon är så jäkla bra på att hitta de små livsavgörande vändningarna i en vanlig vardag. Våldigt många av novellförfattarna i modern tid är kvinnor och Munro är en förebild.

FELICIA MIHALI
FÖRFATTARE I MONTRÉAL

"Djup insikt i småstadslivet"

– Är det sant att Alice Munro har fått Nobelpriset?
– Den rumänska-kanadensiska författaren Felicia Mihali, som nyligen besökte boknässan i Göteborg, låter översvallande glad. För henne har Alice Munro varit riktigt lysning för att förstå sitt nya hemland. Hon flyttade till Kanada som 32-åring och ger ut böcker på både franska och engelska.
– Som immigrerant får man en djup insikt i det kanadensiska småstadslivet och, inte minst, hur människor är, hur relationen mellan barn och föräldrar kan te sig, hur den medelklass som format

KATARINA EWERLÖF
SKÅDESPELARE

"Man känner sig tacksam"

– Det har varit en njutning att läsa in Munros text, säger Katarina Ewerlöf som just har läst in novellsamlingen "Brinnande livet" till talbok för A nice noise förlag.
– Hon är en fantastisk stiltst samtidigt som hon lyckas vara så enkel, med små medel hittar hon ett vardagligt landskap. Det man märker när man läser är texternas fina musikalitet. Det är något som hela kroppen känner.

"Alice, come out from behind the tool shed and pick up the phone."

Kollegan Margaret Atwood på Twitter: Klockan 08.40 kanadensisk tid skrev hon en uppmaning till Nobelpristagaren som fortfarande höll sig undan.

Felicia Mihali a apărut în cel mai mare ziar suedez, [Svenska Dagbladet](http://www.svenskadaybladet.se) când Alice Munro a luat premiul. Ea a fost printre autorii întrebați ce cred despre acest premiu acordat nuvelistei canadiene.

